

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПАРТНЕРСТВА В ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ

Анотація. У статті розглянуто деякі аспекти започаткування та розвитку соціального партнерства в Україні, на конкретних прикладах. Зазначено роль управлінської структури закладу професійно-технічної освіти, педагогічного складу, їх готовність до інноваційних змін, що є важливим аспектом в налагодженні партнерських зв'язків між виробничими установами, благодійними фондами України та зарубіжжя. Для здійснення порівняльної оцінки, описано особливості функціонування партнерства в системі професійної освіти деяких країн Європи (наприкладі Великої Британії, Німеччини). Підкреслено зв'язок професійної освіти із загальною середньою та вищою освітою. Виокремлено конструктивні ідеї зарубіжного досвіду, які сприяють розширенню можливостей формування системи соціального партнерства в Україні. Здійснено короткий аналіз деяких історичних аспектів започаткування та розвитку партнерства у системі професійної освіти України та зарубіжних країн. Зазначено ефективність функціонування дуальної системи освіти в країнах Європи, важливість децентралізації управління закладом освіти (в розробці державних стандартів, багатоканальному фінансуванні, тощо).

На прикладі, вищого художнього професійно-технічного училища №5 міста Вінниці, описано особливості створення та функціонування навчально-практичного центру «Сучасних деревообробних технологій» як одного з проєктів, що був започаткований завдяки партнерству з Фондом імені Ебергарда Шьока. Зокрема, зазначено навчально-матеріальне оснащення центру та навчально-методичний аспект, який ґрунтується на позиціях обміну досвідом між педагогами училища та зарубіжними партнерами. Підкреслено важливість безперервного навчання, який має здійснювати не лише заклад професійно-технічної освіти, а й соціальні партнери. Загалом позитивний досвід зарубіжних країн є тим мотиваційним компонентом для розвитку соціального партнерства в Україні.

Ключові слова: заклад професійної (професійно-технічної) освіти, соціальне партнерство, дуальна система освіти, педагогічні працівники, навчально-виробничий центр, навчально-матеріальна база, навчально-методичне забезпечення, благодійний фонд.

PECULIARITIES OF PARTNERSHIP DEVELOPMENT IN THE PROFESSIONAL AND TECHNICAL EDUCATION OF UKRAINE

Abstract. The article deals with some aspects of starting and developing social partnership in Ukraine, with specific examples. The role of the management structure of the VET institution, pedagogical staff, their readiness for innovative changes, which is an important aspect in establishing partnerships between industrial establishments, charitable foundations of Ukraine and abroad, is outlined. In order to make a comparative assessment, the

peculiarities of the functioning of the partnership in the vocational education system of some European countries (for example the Great Britain, Germany) are described. The connection between the vocational education and general secondary and higher education is emphasized. The constructive ideas of foreign experience, which contribute to the expansion of opportunities for forming a system of social partnership in Ukraine, are highlighted. A brief analysis of some historical aspects of the initiation and development of partnerships in the system of the vocational education of Ukraine and foreign countries is made. The efficiency of functioning of the dual education system in the countries of Europe, the importance of decentralization of management of the educational establishment (in the development of state standards, multichannel financing, etc.) are noted.

The example of the Higher Art Vocational School # 5 in Vinnytsia describes the features of creating and operating a training center "Modern Woodworking Technologies" as one of the projects initiated through a partnership with the Eberhard Schock Foundation. In particular, the educational and material equipment of the center and the educational and methodological aspect, which is based on positions of exchange of experience between teachers of the school and foreign partners, are mentioned. The importance of lifelong learning, which should be provided not only by vocational education institutions, but also by social partners, is emphasized. In general, the positive experience of foreign countries is the motivational component for the development of social partnership in Ukraine.

Key words: *institution of professional (vocational-technical) education, social partnership, dual education system, pedagogical workers, educational and production center, educational and material base, educational and methodological support, charitable foundation.*

Постановка проблеми. В останні роки загострюється проблема між потребами ринку праці та можливостями закладів професійно-технічної освіти у підготовці конкурентоздатних висококваліфікованих робітничих кадрів. Все більшої актуальності набуває питання щодо формування ефективної системи взаємодії між закладами професійної (професійно-технічної) освіти (далі ЗП(ПТ)О), підприємствами, службою зайнятості та іншими установами, що впливають або можуть впливати на розвиток системи партнерства. Спільна співпраця закладів професійно-технічної освіти та виробничих підприємств, благодійних фондів України та зарубіжжя суттєво змінюють характер відносин між відповідними установами, але важливим є зростання самостійності закладів професійно-технічної освіти, суттєва зміна освітніх ресурсів завдяки розвитку партнерських зв'язків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями розвитку партнерських зв'язків, модернізації професійно-технічної освіти займалися: Н. Г. Ничкало, В. О. Радкевич, Л. М. Сергеева, О. І. Щербак, М. І. Сметанський, В. Г. Кремень та інші.

Проблеми розвитку соціального партнерства в освітній сфері висвітлювали: Л. П. Пуховська, Г. М. Романова, Н. Я. Креденець та інші.

Метою статті є розкриття потенційних можливостей закладів професійно-технічної освіти до започаткування та розвитку партнерства, окреслення шляхів удосконалення співпраці ЗП(ПТ)О з вітчизняними та зарубіжними партнерами, на конкретних прикладах. Аналіз історичних аспектів започаткування та розвитку партнерства у системі професійно-технічної освіти України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Значну роль як чинник ефективного засвоєння цінностей культури відіграє управління закладом освіти, на засадах якого протікають складні процеси функціонування соціальної організації. Управління покликане підтримувати систему в рівновазі, сприяти її існуванню та самозбереженню [4, с. 10–12]. Тут важлива активна позиція, спрямована на розвиток співпраці з установами різного соціального рівня, не лише з боку адміністрації, а й викладачів та майстрів виробничого навчання, які мають досвід, креативність та готовність до інноваційних змін в реалізації освітнього процесу. Відмітимо, що особливо важливе значення має правильний вибір ступеня централізації управління для таких складних систем як професійно-технічна освіта, де необхідна передача в управлінську ланку та переробка великих масивів інформації, та, крім того, якість управління суттєво залежить від обліку станів всіх елементів системи. Децентралізація управління дозволяє скоротити обсяг інформації, що передається та обробляється, проте, у низці випадків, це приводить до зниження якості управління [2, с.7]. Тому діяльність педагогічного колективу та адміністрації, їх активна позиція у напрямі розвитку партнерства є початковим фактором щодо розгортання відповідних відносин. Зокрема, партнерство у сфері професійної освіти може передбачати спільне фінансування відповідного закладу професійно-технічної освіти, безпосередню участь у підготовці висококваліфікованих робітників (розробці Державних стандартів, адаптації робочих навчальних планів та освітніх програм до вимог ринку праці, партнерських організації, тощо), у розробці і розвитку сучасних технологій професійного навчання, професійно-практичної підготовки. Тому тенденція створення навчально-практичних центрів на основі розвитку соціального партнерства охопила всю систему професійно-технічної освіти. Зокрема, у Вінницькій області в 2016 році діяли два навчально-практичні центри, станом на 01.01.2019 р. в області працюють 15 навчально-практичних центрів, в тому числі протягом 2018 року відкрито 9 навчально-

практичних центрів, оснащених сучасним обладнанням [3, с. 6]. В історичному контексті розвитку вітчизняної професійно-технічної освіти, в радянські часи, можна відмітити функціонування партнерських зв'язків на різних рівнях (з базовими підприємствами, органами державного самоврядування, колгоспами, профспілковими організаціями, тощо). Зокрема, можливим було передавання у власність закладів, які готували фахівців робітничих професій безкоштовно верстатів та іншого обладнання, устаткування для навчальних цілей; надання безкоштовного харчування, одягу; проведення занять виробничого навчання на підприємствах, тощо.

Фактори побудови нових параметрів обов'язкової освіти для країн Європейського Союзу (Франція, Німеччина, Бельгія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Велика Британія та Північна Ірландія, Данія, Португалія, Греція, Іспанія, Австрія, Фінляндія, Швеція) наступні: орієнтація державної політики на підвищення рівня якості професійно-технічної освіти та на варіабельність її форм і типів як стратегічної мети, що сприяє максимальному наближенню школи до мінливих вимог як суспільного поступу, так і ринку праці; послідовна спрямованість на модернізацію змісту обов'язкової освіти за шкалою імперативів розвитку сучасних високих технологій; посиленна увага до проблем виховання учнівської молоді, до розширення можливостей їх динамічної адаптації як до соціальних, політичних і економічних трансформацій, так і до нових цінностей сучасного полікультурного світу в гармонізації національних і глобальних тенденцій їх формування [6, с. 342]. Реформування системи професійної освіти і навчання Великої Британії ґрунтується на необхідності вивчення досвіду інших країн та запозиченні й адаптації кращих практик для ефективного й продуктивного розвитку системи професійної освіти і навчання заданої країни. А тому, в сучасному реформуванні професійної освіти Великої Британії чітко прослідковується досвід країн з дуальною формою організації професійної освіти і навчання та зрозумілою Національною системою кваліфікацій (Німеччина, Данія, Нідерланди, Норвегія, Сінгапур). Це проявляється через максимально наближений до реальних умов виробництва вектор — технічний напрям [5, с. 74]. Із зазначених країн саме Німеччина має найбільш розбудовану, стару і досконалу систему професійно-технічної підготовки, яка включає практично всі види навчання – від дуже старої моделі учнівства (кількарічна підготовка на робочому місці) до подібних до наших технікумів професійно-технічних закладів з денним навчанням, частина якого відбувається на виробництві [8, с.69-72]. Крім того, професійна освіта Німеччини зазнавала певних проблем, серед яких такі як фінансування, низька успішність окремих студентів, обмежена кількість навчальних місць тощо. У зв'язку з цим були створені позапідприємницькі навчальні центри, що давало додаткові навчальні місця та додаткову професійну підготовку, впроваджувалися в навчання інноваційні та комунікативні технології. Теоретичне навчання базувалося на наступних основних блоках предметів:

- загальні: суспільствознавство, соціалістичне право, економіка, фізична культура;

- дисципліни для певної групи професій: основи технічних дисциплін, основи програмування, основи обчислювальної техніки;

- спецдисципліни для обраної професії чи напрямку [7, с.82]. Об'єднання Німецької Демократичної Республіки та Федеративної Республіки Німеччина у 1990 році у єдину країну черговий раз спровокувало зміни в освітньому середовищі, що викликали низку проблем: підприємства у зв'язку із скороченням, приватизацією та закриттям змушені були відмовитися від прикріплених до них фахових шкіл, тобто учні не мали змоги навчатися, а викладачі працювати. Це питання було вирішено за допомогою розроблених нових програм федеральним урядом, федеральною службою працевлаштування та земельними органами. Зміст професійної освіти Німецької Демократичної Республіки (НДР) та Федеративної Республіки Німеччина (ФРН) мав відмінності. У НДР переважали професії пов'язані з випуском продукції та сільським господарством, а в ФРН приблизно однаково професій припадало на сферу обслуговування та ремісничо-технічну і сільськогосподарську [7, с.83].

Варто зауважити, що за сприяння Фонду Ебергарда Шьока (Німеччина), у межах міжнародного пілотного проекту у сфері ПТО, створено три навчально-виробничі комплекси для підготовки фахівців з професії «Маляр, реставратор декоративно-художніх фарбувань» на базі: ДНЗ «Львівське вище професійне художнє училище», Вищого художнього професійно-технічного училища № 5 (м. Вінниця) та Київського ВПУ будівництва і дизайну. Крім того, у 2019 році на базі Вищого художнього професійно-технічного училища №5 міста Вінниця було відкрито навчально-практичний центр «Сучасних деревообробних технологій». Започаткування та створення центру відбувалось за участі члена Правління, виконавчого директора Фонду імені Ебергарда Шьока Петера Мьоллера, віце-президента Фонду підтримки будівельної галузі Торальфа Вайзе. Варто зазначити, що в межах реалізації першої частини проекту проведено капітальну реконструкцію та ремонт приміщення із заміною підлоги, систем електропостачання та освітлення, теплопостачання, вентиляції приміщень майстерень ручної та механічної обробки деревини. Покращено санітарно-гігієнічні умови для учасників освітнього процесу (санвузол, душова), обладнано системою припливно-витяжної вентиляції, системою автоматичної пожежної сигналізації. Протягом 2018-2019 року було поставлено обладнання для ручної та механізованої обробки деревини та виконання опоряджувальних робіт у складі: верстатів форматно-розкрійного, фугувального, рейсмусового, фрезерного, свердильно-пазувального, вертикально-свердильного, компресора, верстатного

машинного інструменту, витяжок для пилу та стружки, преса з перфорованою плитою для склеювання виробів, ручного електрифікованого інструменту, обладнання лако-фарбувального цеху тощо. Загалом у 2018-2019 роках на реалізацію проекту витрачено майже 1,5 млн. грн. на ремонтно-будівельні роботи, близько 2,4 млн. грн. на обладнання та майже 70 тис. грн. на матеріали для навчальних цілей; внесок української сторони через виконані ремонтно-будівельні роботи силами майстрів та учнів училища склав понад 300 000 грн. З метою оволодіння новітніми європейськими технологіями столярної справи для майстрів виробничого навчання і викладача професійно-теоретичної підготовки, керівником проекту Крістофом Юнгхансом організовано неодноразові стажування на базі Львівського вищого художнього професійного училища та проведено понад 10 майстер-класів на базі вищого художнього професійно-технічного училища №5 м. Вінниці. Також німецькими колегами організовано 10-денне стажування для майстрів виробничого навчання та викладача професійно-теоретичної підготовки у навчально-практичному центрі у Федеративній Республіці Німеччини.

Висновки. У педагогічних працівників системи професійно-технічної освіти є готовність до виконання обов'язків; прагнення до професійного саморозвитку, безперервної освіти і самоосвіти; формування соціальної та професійної позиції. На основі аналізу досвіду інших країн, можна взяти ключові напрями удосконалення системи. Зокрема, у зарубіжних державах професійна освіта та професійна підготовка є невід'ємною частиною безперервного навчання, охоплює всі рівні кваліфікації, тісно пов'язана із загальною та вищою освітою. Відповідно в основі політики працевлаштування та соціальної політики таких держав лежить не лише професійна підготовка, а й підвищення конкурентоспроможності, ділової активності та інновацій у контексті глобалізованої економіки, а також рівності, єдності, особистого розвитку та активної громадянської позиції [1]. В удосконаленні системи професійно-технічної освіти України варто враховувати, що відповідальність за якісну підготовку кваліфікованих кадрів мають нести як заклади професійно-технічної освіти так і роботодавці; фінансування ЗП(ПТ)О має бути багатоканальним; соціальне партнерство має сприяти неперервному професійному розвитку майбутніх висококваліфікованих робітників.

Список використаних джерел:

1. European Commission. / [Електронний ресурс] – Режим доступу - URL: <http://ec.europa.eu> (дата звернення 06.11.2019)
2. Айстраханов Д. Професійна освіта як складна система [Електронний ресурс] / Д. Айстраханов. // Теорія та методика управління освітою. - 2012. - №8.–[Електронний ресурс]- Режим доступу - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ttmuo_2012_8_3 (дата звернення 11.10.2019)
3. Бачинський В. Г. ПРО ДЕЯКІ ПІДСУМКИ РОБОТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВИТИ ВІННИЧЧИНИ / Бачинський В. Г. // *Вісник професійно-технічної освіти Вінниччини: збірник науково-методичних праць*. – 2019 –Вип.15 /Навч.-метод. Центр проф.-техн. освіти у Вінниц. обл.; [відп. за вип. Н. В. Латуша].- Вінниця: ТОВ «Діло», 2019. – 304
4. Бурдые П. Структура, габитус, практика / Пьер Бурдые // Журн. социологии и соц. антропологии. – 1998. – Т. 1, № 2. – С. 44–59.
5. Леу С. С. Професійна освіта і навчання Великої Британії [Електронний ресурс] / С. С. Леу // Новий Колегіум. - 2019. - № 1. - С. 69-75. - Режим доступу URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NovKol_2019_1_16 (дата звернення 18.10.2019)
6. Матвієнко О. В. Розвиток систем середньої освіти в країнах Європейського Союзу: порівняльний аналіз : дис. ...доктора пед. наук : 13.00.01 / Матвієнко Ольга Василівна. – К., 2005. – 344 с.
7. Наконечна М. В. Професійна освіта в Німеччині в контексті історико-педагогічного аналізу [Електронний ресурс] / М. В. Наконечна // Молодий вчений. - 2018. - № 10(1). - С. 81-85. - Режим доступу URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_10\(1\)_21](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_10(1)_21) (дата звернення 18.10.2019)
8. Поберезька Г. Г. Тенденції розвитку вищої освіти країн Західної Європи та України : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Поберезька Ганна Георгіївна. – К., 2005. – 180 с.